

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ · УРОК 55

Практичне заняття. «Празька весна» 1968 року.

Міні-презентація · матеріал уроку без тестів

Практичне заняття: мета

Тема: «Празька весна» 1968 року.

Завдання заняття — на основі фактів і документів визначити причини реформ, зміст «Програми дій», реакцію СРСР та союзників, наслідки військового втручання і значення подій для Центрально-Східної Європи та України.

1. Передумови

У 1960-х роках у Чехословаччині дедалі помітнішими ставали економічні труднощі, бюрократизація й обмеження політичних свобод. У січні 1968 р. першим секретарем КПЧ став Александер Дубчек, а президент Людвік Свобода підтримав реформаторський курс.

2. «Соціалізм з людським обличчям»

Реформатори не проголошували негайної ліквідації соціалізму. Вони прагнули поєднати соціалістичний лад із демократією, свободою слова, елементами ринку та самоврядуванням.

«Празька весна» Спроба демократичних реформ у Чехословаччині 1968 р., пов'язана з керівництвом Александра Дубчека.

«Соціалізм з людським обличчям» Ідея реформованого соціалізму, що мав поєднати соціальні гарантії з політичними свободами і ринковими механізмами.

3. «Програма дій» квітня 1968 р.

Напрямок	Запропоновані зміни
Політика	Реальна багатопартійність і демократичні свободи.
Державне управління	Скорочення адміністративного апарату; розвиток самоврядування.
Економіка	Запровадження основ ринкової економіки.
Національне питання	Федеративний устрій і рівність чехів та словаків.
Зовнішня політика	Багатостороння співпраця з різними країнами світу.

4. Чому Москва боялася реформ

Кремль розглядав демократизацію Чехословаччини як загрозу єдності соціалістичного блоку й ОВД. Особливо турбувала можливість поширення реформ на інші країни та сусідство ЧССР із ФРН — членом НАТО. Політичний тиск на Прагу не зупинив реформ.

5. Операція «Дунай»

У ніч з 20 на 21 серпня 1968 р. війська СРСР, Польщі, Угорщини, Болгарії та НДР увійшли до Чехословаччини. Підручник подає масштаб операції як близько 300 тис. солдатів і 7 тис. танків. Дубчек закликав не чинити збройного опору, щоб уникнути великого кровопролиття.

січень 1968

А. Дубчек очолив КПЧ.

квітень 1968

Ухвалення «Програми дій».

20–21.08.1968

Введення військ ОВД; операція «Дунай».

квітень 1969

Дубчека замінив Густав Гусак;
згорання реформ.

6. Наслідки

Під час сутичок загинули 108 мирних жителів. Дубчека та інших реформаторів заарештували й вивезли до Москви. У 1969 р. до керівництва прийшли промосковські сили, розпочалася «нормалізація»: прихильників реформ усували з посад, цензуру і політичний контроль посилили.

7. Міжнародна реакція та значення

Військове втручання викликало протести в багатьох країнах. Його засудили навіть деякі соціалістичні держави. «Празька весна» показала межі самостійності держав радянського блоку: спроба реформувати систему без згоди Москви могла завершитися силовим втручанням.

8. Відлуння в Україні

Попри цензуру, інформація про Чехословаччину поширювалася в УРСР. Події 1968 р. стимулювали український правозахисний і національний рух, посилювали переконання, що радянську систему можна і потрібно змінювати.

Завдання до практичного заняття

1. Назвіть три головні причини «Празької весни».
2. Випишіть п'ять положень «Програми дій» і поясніть, які з них найбільше загрожували радянській моделі.
3. Поясніть, чому Чехословаччина не чинила організованого збройного опору.
4. Порівняйте Угорську революцію 1956 р. і «Празьку весну» 1968 р.: спільне та відмінне.
5. Сформулюйте висновок: чи був реалістичним «соціалізм з людським обличчям» у межах радянського блоку?

Підсумок практичного заняття

«Празька весна» стала спробою поєднати соціалістичну систему з політичними свободами й ринковими елементами. Її придушення показало, що керівництво СРСР ставило збереження контролю над соціалістичним блоком вище за право союзної держави самостійно визначати внутрішній курс.